

duitslands grootste democraat-annex uitgever Axel Springer, die er zo zijn eigen (in de Bondsrepubliek niet zeldzame) ideeën over de inhoud van zo een democratie op na houdt; zijn hetze tegen alles wat links is getuigt daarvan. Kontinent is met name bedoeld om de su informatie te verschaffen die zij nu niet van zichzelf binnenkrijgt. Dat zal vast wel goed gaan onder Springer's vlag. Wie werken er zoal nog mee aan dit blad? Wladimir Maksimow b.v., die zijn democratische idealen belichaamt ziet in Strauss' CSU-CDU, waar hij kort na zijn aankomst in het vrije westen eregast was op een partijcongres, waar hij naar hartelust tegen de ontspanning mocht fulmineren, omdat die paar opposanten inde USSR zo een kwaad zou doen. Sacharow is evenals Solzenitsjin geen communist, dat geeft hij zelf toe.

Wat de methoden van de opposanten betreft: astublieft geen actie binnen de partij, nee hoor, maar telegrammen en exclusieve interviews aan westerse correspondenten (gek eigenlijk, dat dat zomaar kan in zo een totalitaire staat). Dan sta je wel echt op de zere tenen van de partijbonzen.

Maar genoeg. Noodzakelijkerwijze was mijn relaas eenzijdig en onvolledig; het is immers een reaktie op een eenzijdig en onvolledig artikel. Ik raad de Jong aan eens kennis te nemen van het oppositie nummer van de Gids, (4/4, 1974z) en dan met name van het artikel van A. Constandse.

HENDRIK DE JONG, SIMONS EN DE ZERE TENEN VAN DE PARTIJBONZEN.

Het enige verheugende dat ik in het artikel van Simons heb kunnen ontdekken, is dat hij aan het slot ervan tot de conclusie komt dat zijn relaas eenzijdig en onvolledig was. He-laas is deze kwalificering nog zwaar eufemistisch. Zijn kanttekeningen zijn een trieststemmende aaneenschakeling van vaagheden, feitelijke onjuistheden en dogmatische rim-ram. Bovendien is het gesteld in een uiterst warrig proza, dat niet bepaald uitblinkt door een overvloed aan argumenten.

Simons begint met de opmerking dat de term dissidentenbeweging niet houdbaar zou zijn. Ik heb deze term zelf al gerelativeerd door op onderlinge verschillen te wijzen. Maar ik heb ook gewezen op wat de meeste dissidente groepen gemeen hebben, n.l. dat zij er naar streven de Sovjet-staat in de praktijk te laten leven naar haar eigen grondwet en de "Verklaring van de Rechten van de Mens", waarvan zij mede onder-tekenaar is. Uit dien hoofde lijkt mij het gebruik van de term beweging wel de-gelijk gerechtvaardigd.

Ik heb inderdaad enkele oppositionele stromingen bewust laten liggen. En wel omdat het mij er om ging de hoofdlijnen en belangrijkste dissidente groepen in het korte bestek van een artikel aan te geven. Hetzelfde argument geldt voor het niet uitvoerig behandelen van de kwestie van de joodse emigratie. Dat Simons hieruit bepaalde conclusies trekt, als zou ik een Oekraïense nationale beweging, die reaktionair van aard is, bewust verzwijgen, zegt meer van Simons dan van mij.

Verbazingwekkend vind ik ook de volgende passage: "Het is begrijpelijk dat een deel van de joodse inwoners van de Sovjet-Unie de wens hebben naar Israel te emigreren om zuiver religieuze redenen, iets wat wij onze minderheden ternauwernood gunnen". Wat bedoeld Simons hier in godsnaam mee? Dat de Nederlandse regering onze Spakenburgse landgenoten verbiedt naar Schotland te emigreren?

Vervolgens worden wij door Simons vergast op een buitengewoon scherpzinnige analyse van de Midden-Oosten-kwestie. De toestand in de wereld bespro-

ken door O.Simons. Ik heb echter geen artikel geschreven over de mid-den-oosten problematiek, maar over dissidenten in de S.U. Overigens bevreemdt mij Simons' opmerking: "dat in de soviet-optiek Israel een kapitalistisch land is". Kan mijn waarde opponent mij echter één arabische staat aanwijzen, die communistisch is? Egypte, Jordanie of het in grote mate feodale Saoedie-Arabie soms?

Simons verwijt mij koffiedikkijkerij aangaande Chroetsjov's destalinisatie. Chroetsjov zou geen cinisch machtspoliticus zijn, want dat "miskent het regeringssysteem in de USSR toch wel". Het is zijn goed recht dit te beweren. Maar dan moet hij daarvoor wel argumenten aanvoeren. Ik wil hem echter niet de visie van de marxistische historicus I. Deutscher op Chroetsjov onthouden: "He feverishly manipulated the machinery of the administration, overhauling it time and again. These reorganisations were his substitute for genuine reform: he was like the orchestra conductor of the russian proverb who continually reseats his musicians in order to improve the music." (I. Deutscher, *The failure of Krushchevism* uit "Ironies of History" Londen, 1966, 128)

Vervolgens geeft Simons ons een uiteenzetting over de intelligentia, waarvan de bedoeling en relevantie mij niet helemaal duidelijk zijn. Wil Simons ons misschien doen weten, dat hij wel eens 'Le monde diplomatique' leest. Of heeft hij deze citaten misschien overgeschreven uit het artikel van A. Constandse "keerzijde om de keerzijde", de Gids 4-5-1973, blz. 239 en 240? Jammer is wel dat Simons de laatste zin van het tweede 'Le Monde'-citaat weglaat, die waarschijnlijk minder in zijn kraam te pas komt: "Ze (de dissidenten) zijn belangrijk niet door hun aantal, maar door de problemen die ze de moed hebben aan de orde te stellen". (over tendentieuze selectie van feiten gesproken!).

Het laatste gedeelte van Simons' verhaal bestaat uit een pleidooi om maar vooral niet teveel aandacht te schenken aan dissidenten, want het is zo een kleine minderheid. En het brengt de ontspanning tussen Oost en West in gevaar. Volgens deze redenering zouden wij geen

deze redenering zouden wij geen aandacht moeten besteden aan bv guerilla-bewegingen in de derde wereld, die immers ook maar uiterst kleine minderheden vormen. En in de sovietpers zou er niet meer geschreven mogen worden over bv de onderdrukking van negers in de VS, want dat zou de ontspanning maar in gevaar brengen. Merkwaardige gedachtengang.

Huiveringwekkend vind ik de omstandigheid dat Simons probeert verschijnselen als censuur en onderdrukking van de vrijheid van meningsuiting goed te praten.

Wat betreft de publicatie van 'Kankerpaviljoen': dit werk werd aanvankelijk meer of min goedgekeurd, maar het werd onmogelijk gemaakt het in de SU uit te geven. Bovendien heeft Solzenitsjin herhaaldelijk gewaar-schuid dat het boek buiten zijn mede weten om in het buitenland gepubliceerd kon worden.

"Sacharov is evenals Solzenitsjin geen communist", schrijft S. Wil hij hiermee zeggen dat alleen communisten gerechtigd zijn tot kritiek op het communistisch systeem? Logische consequentie hiervan is, dat in Nederland slechts mensen als Van Veen, Wiegel ed kritiek mogen uitoefenen op het kapitalistische systeem. S. verwijt de opposanten, dat ze geen actie binnen de partij voeren. Hij draait de zaken echter om. Zo werd Solz. uit de officiële schrijversbond gezet, juist omdat hij kritiek had. Wat betreft interviews met westerse correspondenten: ik vraag me af hoe het afgelopen zou zijn met Solz en Sach. wanneer zij niet in de westerse publiciteit zouden hebben gestaan. Hoeveel heel wat minder bekende opposanten zijn afgevoerd naar Siberie? 'Gek eigenlijk dat dat zomaar kan in zo een totalitaire staat'.

Voor Simons zijn de zere tenen van de partijbonzen kennelijk belangrijker dan het feit dat duizenden politieke gevangenen veroordeeld worden tot siberische werkkampen, omdat zij een afwijkende mening hebben. De kriebels lopen me over de rug.

HET
IS
MAAR
DAT
U
WEET

SB **STANDAARD-BOEKHANDEL**

Zwanestraat 41-43 - Tel. 126749

HERFSTTIJ DER MIDDELEEUWEN

XX + 398 pag., geb., geill., f 45,00, 12 e druk. ISBN 90 01 40907 5

Een kritische cultuurstudie over gedachten en levenspatronen van de 14e en 15e eeuw in Frankrijk en de Nederlanden. In een 17-tal hoofdstukken geeft de auteur een boeiende kijk op beide eeuwen alsook op de factoren die uiteindelijk tot de ondergang hebben geleid.

HOMO LUDENS

XII + 209 pag., ing. f 22,50, 6e druk. ISBN 90 01 40904 0

Centraal in dit werk staat de vraag of de mens naast *homo sapiens* en *homo faber* niet even wezenlijk een *homo ludens*, een spelende mens is. De auteur ontvouwt een cultuurbeschouwing welke gebaseerd is op de gedachte dat menselijke beschaving opkomt en zich ontplooit in spel, als spel.

NEDERLAND'S BESCHAVING IN DE ZEVENTIENDE EEUW

XIII + 176 pag., geb., geill. f 29,50, 4e druk. ISBN 90 01 40911 3

Het bekende boek van de befaamde Leidse historicus, in luxe uitvoering met o.m. 28 zwart-wit illustraties en 4 afbeeldingen in kleur. Aangevuld met de uit 1925 daterende rede 'Hugo de Groot en zijn eeuw'.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

H. D. Tjeenk Willink Groningen